

KORNIS GÁSPÁR ERDÉLY ÉS CSALÁDJA VISZONTAGSÁGAIRÓL

In nomine Domini anno 1678. kezdtem ez iráskámhoz.

Egy kis rövid policia, melyek nem magam csekély elmém mutogatására, sem más politikusabbak tanulására, hanem isten az kiket ez Kornis házban megmaraszt, jóvóltából azoknak tanulságára nem ártalmasnak ítéltem pennára venni, sokféle látogatási között az felséges istennek, buszkodó gondolkodásim közben.

Azért ez világ állhatatlansága, minnyájunk előtt világos, sokat ígér, keveset ad, előszámlálhatatlan, s akármely mély elméjü embertől is ennek mivolta s változósága nem csak leírhatatlan s magyarázhatatlan, de kigondolhatatlan is, sokszor ha jót mutat is, csalárdul rosszal fizet, s szép szín alatt mérget, szerencse alatt veszedelmet nyújt; illik azért igen mind azkiket isten s az szerencse előbb való állapotban helyezett, s mind azkiket csak magok születésök szerént való rendekben vagynak is, magokra igen vigyázzanak, minden directiók alatt ugyan, mindazáltal legszorgalmatosban kiket közületek isten ez eleitől fogvást nemzetségünk szerént végső és már csaknem utolsó végére jutandó magyar nemzetünk között az Erdély birodalmacskában isten meg is továbbra tartván helyezett és helheztetett; eleitől fogvást mennyi változó veszedelmes állapotokban ment légyen maga fogyattatásával által ez a kis haza Erdély, hogy az küljebb valóról ne szóljak, az sok bölcs elméjü emberek irt krónikájókból kitetszik, de hogy feltett céloznak s igyekezetemnek rövidebben és könnyebben végére jussak, hozom az magunk házán forgott sok boldogtalanságnak csak részecskéit elő az következendőknek (ha az jó igaz és irgalmas itéletü istennek ugy tetszik), tanulságára, melyek ugyan oly rendesen azmint kívánatnék, nem eshetnek, mivel sok helyekről való krónikák elő-

gyűjtésével s szorgalmas olvasásával lehetnének meg, arra pedig sem üdöm, sem módom nincs. Kezdem azért ez írásom az boldog emlékezetű nagyságos öreg Kornis Gáspáron, kinek egyik fia volt Ruzskai Kornis Boldizsár, annak fia Ruzskai Kornis Ferenc, annak fia isten irgalmából még ez életben én Kornis Gáspár. Az megirt öreg Kornis Gáspár 1594. esztendőben s azután sok időkig, előtte is huszti kapitányságot viselt, ki is sok emlékezetes dolgot vitt véghez ez haza javára, Mihály Vajda veszedelmes idejében is, sőt az mi akkori szükség úgy kívánván, s teljességgel hazánk s édes nemzetünk attól az törvénytelen oláh fejedelemtől elnyomattatván, kinek is istentelen directiója alól az Római Császár Ő Felsege segítségéből isten után szabadultak fel, az akkori hazafiui akaratjából az megemlitett Kornis Gáspár legatiójára küldvén segítségül ő Felsege Básta generálját, ki is nagy győzedelmesen Mirislónál nemzetünkkel az Mihály vajda hadát debellálta, noha annakutána Básta magának akarván tartani az erdélyi fejedelemséget, sok rossz dolgokat követett szegény hazánkban s nemzetünkben, mely miá isten nem is boldogította dolgát, és mint a krónikák-ból kitetszik ez megirt méltóságos eleinknek is mind ennyi elő nem számlált dicséretes munkái után is, ez hitván világ igen mostohájul fizetett, megirt nagyságos Ruzskai Kornis Boldizsár fia Gáspárnak. Ki is az akkori urak előtt nagy szeretetben tekintetben vala, s az imperiumban is a szentelt vitézek közül egyik, igen megjádza ez világ, mert Bátor Gábor igen istentelen és minden szemérem nélkül való fajtalan fejedelelem levén, sok becsületes rendeknek, kinek feleségét, s kinek hajadon leányát, akit másképen nem, erőszakkal is megfertéztetett, szeméremmel elegyes szomorú emlékezet! az megirt vitéz ur Kornis Boldizsár ágyára is erőszakos fertéztetéssel igyekezett, Radnóti házához menvén, hirtelen vagy véletlenül ezen istentelen fejedelelem, kegyelmességjel-mutatásképpen, mely hallatlan s keresztyén ember előtt irtozó cselekedetiért ez pogány fejedelemlé, levén mások is az nagy rendek és urak közül vagy hasonló cselekedetiért vagy egyéb törvénytelen dolgaiért megsebhedve szivekben, több buskodó megbántódásukat ez ilyek gerjesztvén, az egymás között való panasz köztök arra fakadott, meggondolván azt, hogy nekik, conditiós urak s hűti ellen ily pogányhoz sem illendő, halálnál sem keservesbb dolgokat rajtok követvén, kötelességek felszabadult légyen s nem urok már, hanem tyrannusok. Így ők ős hazafiakul öszve beszéltek, végeztek, Kendi Sándor, Bátor István

akarván s kívánváti édes nemzeteket olyan fajtalan pogány fejedelem törvénytelen directiója alól felszabadítani, de abban az időben ez világba is levén akik nem a köz igazra, sem az istenes dolgokra, s az unio szerént egyszer istennek letött hitökre, hanem urok előtt való kedvességre vigyázzván, azkik is grátiáért hazájok szép szabadságát lábokkal tapodták (kiknek is isten megfizetett világ szerént is, mert sem maradékok, sem értékek nem maradt fen, csak böcstelen emlékezetek), s nem hogy igaz megbántódásokban az uniói kötelesség szerént egymás mellett fogtak volna, sőt találkozott olyan, az ki emez méltóságos igaz hazafiait elárulta, melyből következett az megirt uraknak veszedelmek, mind azokat megfogatván, kik kezeiken közüllek meg nem ölettettek, Kolosvárott országos gyűlést az többi között Kornis Boldizsár is megsententiáztatván kegyet-hirdettetvén, az" fejedelmi tekintetre ugyanott az ország népivel lenül feje is vétetetett, és jószági is confiskáltattak: Radnót, Kékes s az többi, s minden ezüstmü és több jovai között prédára hányattatódván, kinek is keresztényi, tisztaságszerető tökéletes házastársa tek. Nagys. Kereszturi Kata asszony sok szomorú keresztviselese után egy leányával Nagys. Kornis Borbárával, az pozsonyi szent Klára szerzetén levő apácák klastromában tiszta életét istenének ajánlván, ezen megirt leányával, ugyan klastromban holt meg apácai szerzetben, hagyván magok után isten jóvoltából két fiat, Kornis Istvánt és Ferencet. István is jezsuitsi életet fogadván, abban is adta meg lelkét istennek dicséretesen, maradván ez világi állapotban még Kornis Ferenc, kinek is fia isten jóvoltából vagyok én még ez életben, Kornis Gáspár Tekint. Nagys. Veselényi Katától. Ezen megirt vitéz urhoz is igen mostohán fordult volt ez világ, mert noha néhai Méltóságos Ruszkai Kornis Zsigmond uram, ki Boldizsárral egy volt, az Bátor Gábor elveszése után (mivel ő Nga esett volt üldözésben) édes hazájából visszajöven, Bethlen Gábor és öregebbik Rákóci György fejedelemségekben sok dicséretes szolgálatjával nagy részét az Kornis jószágnak, sőt azon kül többeket is nyervén az megirt fejedelmektől, maga magtalan ember lévén minden jószágit hagyta édes öcscsének, Kornis Ferencnek. Az öreg Rákóci György után csakhamar, szép megélemedett korában Kornis Zsigmond is meghalván, succedála a fejedelemségben ugyan Rákóci György, fia az öregebbiknek, kinek is mellette valók, magához hasonló ifiak s többnyire együtt nőtt rendek közül némelyike ..... mindgyárt ez világ szokása szerént, amint a bölcis írja: Nulla

fortuna sine invidia, megkezdék sokallani boldog emlékezetü édes atyám uram szép uri jószágát, házait, várait, rárohanván sebességgel az irigyeknek lelke, büzt, dühös nevét kezdék költeni, elsőben hogy minden dolgait az fejedelemnek, úgy mint már ifjabbik Rákóci Györgynek ő írja meg az római császárnak s mivel már elméjét készítgették ő Felsége ellen, az egyszerre elég volt a gyűlölségszerzésre, melyet pápistsi vallása igen segített. Emiá úgy annyira jutott édes atyám, hogy ..... is reá alattomban az megirt fejedelem, sőt Orj György deák nevü becsületes főember szolgáját meg is fogattatta, hogy már az viszi az áruló leveleket, de mindezeket az igazságnak istene s lelke hazugságban mutatta maradni; annak utána azon csalárd világ kiáltotta jezsuitának s azok fautorinak, melyhez is nagy keménységek levén, hogy aztán mind szegény atyám remélje veszedelmét, s mind jószága elnyerésit kaphatják, nagy zenebonát indítanak e hazában, szegény atyámat isten ez nagy ellenkező zivataros szélvészben is megtartá, hanem az katolikusoknak nagy lelki szomorúságokra Kolosmonostorról pater Millely István és Derkai György uramékat, kik is igen istenfelő exemplaris és jólelkü tanitok valának, azon fejedelemmel ki üzetének. Látván, hogy semmiképen megirt édes atyámat el nem veszthetik, sok fáradságos és élete kockáztatásával az régi fejedelmektől nyert fiskális és inscriptiós jószágot, melyek Kornis Zsigmond uramról deveniáltak volt édes atyámra, kit felesége summáján s kit más törvénytelen uton csak elvonattak; ártalmas tanácsosokkal, s conditiója ellen semmi ötlet méltán illető tisztességes tiszttel is az megirt fejedelem nem hogy megtisztelte volna, sőt unalmassá lött személye látása is öelötte, hanem az egy kolosvármegyei főispánságot is még talán az atyja fogta volt, az öreg Rákóci, adni azt is, ki is igen nagy becsületben tartotta annál inkább Kornis Zsigmondot, mivel isten után ő is volt egyik nagy oka fejedelemségben való megmaradásának, melyet az megirt módon hálált fia meg szegény atyámnak, úgy hogy legalább reá menne ezer házjobbágyra közel, melyet imigy amugy elvett s másnak conferált az atyámról ifju Rákóci György, egy szóval conditiója ellen valami böcstelenséget, kártételt elkövethetett, azt el nem mulatta, minden ok nélkül, hanem suffecit Papistam esse, vel fuisse. Sok kereszt viselése leírásának olvasása, unalmat hogy ne szerezzen, utóljára ugyanezen ifju Rákóci Györgynek havasalföldi s moldovai vak szerencse kockája vetvén egy győzedelmet, ottan mindjárt támotdakt alatta valói közül az

Nagy Sándor vitézi tolvaj követői, kik noha istennek nem mondták, de a szerencsét üstökön ragadtnak hitték tőle s predikálták azmint mindjárást az lengyel király könnyü elnyerésit, bor mellett hiven vallották és az vallás terjesztésére még az papokat is kénszeríteni kezdték. Az Dominandi Libidót benne megismervén, adták az dolgot kezére, ha mely tanács pedig az ellen szólott, vagy bolond vagy áruló neve költ. Végezetre elindulván azon ifjabbik Rákóci György Lengyelországba erős téli üdön népének rettenetes veszedelmével, svéd és kozák megegyezésével az országban rettenetes pusztítások, pápista barátok gyalázatos ölések után juta az egész magyar nemzet a fejedelemmel együtt nagy veszedelemre, minden conföderátusi jól gazdagon megtöltözvén praedával mellőle elállván azok békével és gazdagon hazájokba mentek, imitt maradván Rákóci csak az magáéval, azki is azelőtt ellenséget nem talál vala, mostan hol elől, oldalfélt, hol hátul ütten ütik hadát s nemzetünk hulltan hull, az hivek s némelyek azkik szegény atyámat serio állították árulónak, magokat pedig az nagy poharak mellett (mivel az akkor igen dicséretes vala) igen hiveknek, és semmit az haláltól nem irtózkodóknak, nemzetünk veszedelmét csak a tábor derekáról szemlélik és az tanácsadásban igen lehattak. Sok veszedelmén nemzetinek szive megesevén édes atyámnak, benne lévén az jóindulatu vér s ösztönözvén nemzete szereteti, ottan-ottan, noha semmi reá bizott nem volt, mint urától megvettetett emberre, de még is az nagy ügyben az kikkel lehetett succurrálni kezdvén a veszedelemben forgóknak szerencsésen, látván fejedelme, hogy száma nélkül az őtöle igen méltatlanul megbántóztatott s semmi böcsben nem levő ur hadai között mit mivel, nagyra született indulatja megelik édes atyám munkáin s már veszedelemre fordult szerencségi között, amint az akkor ott levő becsületes hazafiai s rendek bizonyítják, sirva cselekedetéről ifju Rákóci fejedelem édes atyámat megkövetvén sok maga ajánlásával reménkedve kéri, hogy az nemes vármegyék generálisságát felvegye, s édes atyám is látván már sátorok ajtaja előtt veszedelmét édes nemzetének, generálisságot felvévén nemzetének, az többivel együtt javalója lött Rákóci közülök eljövételének, mivel már értették az tatár Chám utánuk létét. Igy az mezei had és vármegye s némely része a gyalogoknak az fejedelemtől elmaradván, némely teks. hazafiaival úgymint Haller Pál és János, Kapi György és öreg Petki István, Bethlen Farkas és Barkóczi István, s több nevezetes becsületes rendekkel az fejedelem Erdélybe haza jó nagy

inséggel s fáradsággal s mindennek odamaradásával. Az nagy elméjü Tek. Kemény János az édes atyámmal, az megirt hadakkal s sok becsületes főrendekkel elmaradván, noha ott is tetszésére más lett volna szegény atyámnak, de előbb levén Kemény János uram, hajlani kellett, megvárván az tatárságot. Sok bajvivási után szegény nemzetünk, az megirt urakkal, s főrendekkel ugyanint mostani kegyelmes urunkkal Apaffi Mihályyal, Boldizsárral, Mikola Zsigmond urral, Nagy Tamás, Vér Ferenc, Ispányi Ferenc és becsületes rendekkel, esének mindnyájan rabságokba; az ott maradtak, ki előbb, ki később az kik meg nem holtak vagy harc közben el nem hullottak, nagy sáncakon szabadultak. De hogy csak a magunk dolgára, nemzetünk elrablása után, mind török tatár édes hazánkra fordítá pusztító fegyverét, hazánktól is szép erősségeit elvévén, Váradat, Jenőt, Lugost, Karánsebest s több helyekkel együtt szegény édes anyámnak is szép két kővárát, Desznit, Papmezőt. Annakután sok üdövel maga is nagy saccon szabadula, mert 50 ezer tallér vala sacca, melynek felét épen úgy mint huszonöt ezer tallérokat meg is fizettünk, kihozván Havaselföldiből szegény atyámat Kemény János urammal; hátramaradt résziért Mina vajda lött kezes, az akkori havaselföldi vajda, de az bölcsen mindeneket igazgató isten úgy adta, hogy élvén még fejedelemségében ifju Rákóci György, Mina vajda is emennek factiójából az török ellen pártot ütött, az akkori tatár chám is az porta előtt kedvetlenségben esvén kiüzettetett: így noha az 25 ezer tallérokat is nem különben, hanem az idebé vagy keresztyén birodalomban megmaradott jószáginak nagyobb részeit szegény atyámnak el kellett zálogítani s úgy megfizetni; – de az hátra maradt 25 ezer tallért meg nem fizetők akkori praefectussának (mivel az édes atyánk is a sok busulás közben meghala), – ugyanint gyekei jószágot a Szamos melléki falunkkal három ezer tallérban, Kolosban Györgyfalvát két ezer tallérban, a Szilágyban Sámson nevü helyünket több portióval úgy jut eszembe ezer négyszáz tallérban, Somkut nevü falut a Szt. Benedeki jószágból ezer tallérban, ugyanonnan Rév és Lankafalvát hétszáz tallérban, Kalocsát, völcsi, paptelki portiókat hétszáz tallérban, semberi portiót Fejér vármegyében nyolc száz tallérban, nádosdjai hét, uroji, gogánváraljai portiókat ötszáz tallérban, rufi jószágot ötszáz tallérban, Gyekén kívül, mivel Kemény János uram sacca azalatt leszállott, míg Susával Havaselföldet érték ő nga bizonyos summa tallérokat szegény atyám saccába adván, isten jóvoltából onnan mindketten megszabadulván, fele sacca az

változás miá ide maradt édes atyámnak, de maga is a szt. laurentziai házat, mely Olaszországban vagyon, fogadása szerint meglátogatván velem együtt én is már akkor odafel lakván, nem sokára hazájába jövő utjába Ausztriában Bécsben gutaütés miá csakhamar istennek, szép szokásunk szerint való devotiók közben, míg annyira elére, lelkét megadá, holott is a római császár Leopoldus Ignátius ő felsége beneficiumából igen tisztességesen temetteték az Pater Franciskánusok templomában Bécsben. Mind ez üdő forgási alatt sok változásait hazánknak rendes irásban kibocsátott könyvek tanítják, az fejedelemség sok korban változott; az töröknek nagy haragja Rákócit tiltotta, Rhédei Ferencet akarta; Barcsai succedált, Rákóci ellen haddal bejövén, sok romlásaival szegény hazánknak, utóljára Gyalunál csakugyan megnyomattatott az temérdek pogányságtól, és sok vitézkedési után, maga is halálos sebbe esvén, Váradon halt meg. Barcsai fejedelemségében megerősédék ugyan, de mi okokra nézve: másunnan tanulhatni ki, az haza fiai megidegenedének tőle, az nagy elméjü feljebb megemlített Kemény Jánost kezdették fejedelemséggel kínálni, ki is kapván az alkalmatosságon s talán keresvén is, dolgát annyira vitte, hogy azt el is nyerte, Barcsait pedig illetlenül megölette ő tudja miért: az idők alatt édes atyám eltemetése után, in Anno 1661 én is házámba jöttem, – az nagy emlékezetü vitéz gróf Zrinyi Miklós szolgálja lévén akkor – csak házam szemlélésére és ha mim a sok romlástól maradt volna; holott is kevés házam s jószágim hamvát találtam, de visszamenetelemet igen tilalmazza megemlített fejedelem Kemény János ő nga, sőt udvarában főbejárói hivatalban állásomat kívánván parancsolá, melyet ha nem cselekedném, édes atyám saccában adott summáig jószágim elfoglaltatná. Engedelmeskednem kelle mások tanácsából, de nemsokára ez világ mostohaságát, magam szomorun tapasztalám, mivel a szegény Barcsai megöletése után fellobbant és ellenünk gerjedt dühössége miá az pogány nemzetnek fejedelmestől hazánkból ki kelle bujdosnunk az német császár birodalmába Magyarországra; holott már az előtti sok tractája után az római császár Leopoldus Ignatius ő Felsége leküldette ármádiáival az Szilágyban Csigamező nevü falu tájékán meggyezénk, és viszont tűzben lángban füstelgő édes hazánk felé sok szép magyar és német haddal fordulánk. Az alatt az hatalmas nemzet is vévén eszében, hogy az keresztyénség Erdélyt még egészen az pogányságnak elnyelni könnyen nem engednék, romlott hazánkban megmaradt kevés fő és nemesi

rendeknek sok romlási égetési s pusztítási után, egy kis jó reménységét mutatta, és tatárországi rabságából nem sok idővel azelőtt szabadult mostani keglmes urunkat Segesvárról az végett kivánta, s fejedelemségre emelte. Mi az alatt Kemény Jánossal és az német generállal s az egész haddal Kolosvár felé jődögelünk vala. Kolosvár tájékára érkezvén, megérzé a német keresztyén fejedelmet már lenni Erdélyben, Kolosvárbán, Számosujvárbán, Sebesvárbán, Kővárbán praesidiumokat helyeztetvén, maga mindnyájunk nagy szomorúságára csak visszadobola s meg is vála. 1662 esztendőben sok sollicitátiójára Kemény János fejedelemnek, az német generál – már az derék pogányság mostani urunk mellől elmenvén, csak kevés számu törökkel és mellette levő néhány fő és nemesi rendekkel maradván – mellénk rendelé Zák nevü colonellust válogatott ezer vagy két ezer némettel. Télre kelvén az idő ezen collonelussal s maga szép fizetett hadaival megemlitett keglms urunkra Apaffi Mihályra bejövénk s Segesvárt ő ngra rá szállánk. Az alatt Kucsuk Mehmet nevü basa ő nga segítségére beérkezvén, mi szállánk Szöllöshez szent Pál fordulása napján, holott véletlenül az uj segítséggel együtt Kucsuk bennünket megütvén, rendetlenül noha sok kárával, de felgázola s megemlitett Kemény fejedelem löesése miá ott is vesze, s véle együtt nagy jó reménységü vitéz ifju Gyulai István is, fő asztalnokja, nekem igen kedves meghitt barátom s szolgatársam, s magam is csak a jó isten irgalmából sok veszedelmes próbáim által szabadulék. Idő telve akkori jó kegyelmes, de igen megszomorodott asszonyomtól szolgaságom kötelessége mellől bucsuzván, csak hamar a szegény anyám adott Kemény János pénzével adoptálának s azután nem sokára Szatmár vármegyei jószágomat Szinerváralját az özvegy fejedelemasszony, [Kemény Jánosné, Lónyai Anna] mostoha fiával Kemény Simon urammal, elfoglalák 7532 tallérokban, melynek is annakutána sok ügyes bajos dolgaim között a méltóságos öregbik gróf Csáki Istvánné asszonyom néném, gróf Perényi Krisztina asszony, ki az édes anyámmal Veselényi Katával anyával egyek voltak, atyafisága s isten irgalma kiváltására segite több atyámfiaival is, mivel maradtunk az édes atyánktól anyánktól négyen egy testvérek, három leány s negyedik én, melynek nagyobbikát vette volt ngos Hallerkői Haller János uram Kornis Katát, ezután való vagyok én, az másikat Kornis Annát ngos Peréni Prinyi Gábor, harmadikat ngos Peréni Prini Ferenc Kornis Krisztinát; – egy időre az sok félelmes és boldogtalan időknék

szélvésze s ide s tova elhányatása után, isten ismét összehozván bennünket, mostani kglmes urunk ő nga fejedelemségében, ugymint Apafi Mihály Urunknak idejében, Erdélyben néhai Rátóti Gyulafi László özvegye Balácsi Erzsébet elvétele után (kivel egynéhány esztendőig élvén) megosztozánk és minden kezemnél megmaradott kevés, erdélyi birodalomban mostan keresztény kéznél levő jószágot egyesség szerént az ő kezekbe bocsáték, ugy hogy engemet ő kegyelmek is segéljenek a feljebb denotált váraljai jószágocskám kiváltására, melyek leveleinkből rendesen kilátszanak és így legelsőbbben jutottam Váralja kiváltásához. Annakutána isten segítségéből ő felsége szorgalmatosságomat boldogítván Fejér vármegyében palosi portiomat 1300 tallérokon, holott jó kőházokat építettem, annakutána megint váltottam Jekét jószágostul Doboka vármegyén tallér: 3000-eken, isten kegyelméből már birdogálván, részemben jutott, ellenség tüzitől megemésztetett házamat is építgetém s laktam. Ez alatt régi őseimtől maradt három falut, noha akkor Szatmár vármegyeyeiket, de most Kővár vidékieket, az többi között azokat is, ugymint Sároost, Bozontát, Felső Mistót falut, melyeket ifju Rákóci törvénytelenül elfoglalt vala megemlített édes atyámtól, de én is sok szép uri jószágunktól s édes eleink lakóhelyeitől, az hatalmas nemzet miá megfosztatott lévén, ugy mint: Desznivárától kihez volt colon. 800, szabados 30, gyalog 310; Papmező, melyhez volt szolgáló colon. 500, szabados 20, gyalog 30; Belényes városában derék házunk, ház s jobbágy több 200-nál Váradon, jó házunk több 150 jobbágyoknál az Mezőség felé, Szent-Miklós nevü pusztá hely colon: 30 vagy 35, de derék majorkodtató igen jó föld. Tudván mindezeket ily nagy kárait mostani kglmes urunk Apafi Mihály uram, sok solicitációmra, ő nagysága mégis megadá Bozontát és Sároost s megemlített ifjabb Rákóci György fejedelem relictája is Felső Mistót falut, így már isten jóvoltából mind hármat együtt most birom. Annakutána megint idővel Kalocsa, Paptelke s Bölcs nevü portiókért is a Szamoson tul, adék tallérok 400; hasonlóképen Szent-Benedekhez való faluért Lonkafalváért tallér 700, az rufi jószágért Haller János urammal tallér 500, mely jószág felében egy akaratból ketten Topolcsán az Maros mellett építettük az hámort. Mindezek így lévén isten kegyelméből őseimről maradt két ágról levő jószágocskámat nem fogyattam eddig, hanem édes anyám saczában elzálogosítottakat is visszavenni s szerzeni igyekeztem, sőt másunnan is szaporodásával fáradoztam, azmint ugyan fennebb megirt

kglmes urunk Apafi Mihály uram idejében Libátont aquiráltam magam, annakutánna igaz pénzemen mind az vérektől s mind az fiscustól az korodi kis portiócskát Küküllő vármegyében, hozzátartozó szentmártoni és balavásári portiókkal s Bácska Madarasi portiót is, holott most vettem isten jóvóltából egy szőlőt Marosszékbén, Mezőmadarason is szép portiót, továbbra isten mire segít, szent felsége titkában van. Spes confisa deo nunquam confusa recedit. Non vidi justum a deo derelictum neque semen eius querens panem. Így mostan mindezeket isten kegyes gondviseléséből birom s ruinájokból építgetem s mivel az két hugaim Magyarországbán laknak, azoknak is némely részeknek jutott portiókat pénzemen megvettem. Feljebb említett elsőbb feleségem gyermektelenül mellőlem elhalván, ujabban isten jóvóltából vöttem házastársul Tek. Ngos Keresztszegi Gróf Csáky István úr hajadon leányát, gróf Csáky Mária Klárát, kit is mivel édes anyja, gróf Lónyai Margit meghalván, egynéhány esztendőig Munkácson az néhai méltóságos erdélyi fejedelem Rákóci György uram ő nga relictája méltóságos Báthori Zsófia özvegy fejedelemasszony ő nga tartott s ugyan ő nga adta meg is Munkács várában in Anno 1665. 11. augusti, s isten ezzel a feleségemmel szép gyermekekkel álda meg, kik éljenek nagy neve dicsőítésére s lelkek üdvösségére Amen.

Igy az én istenem egynéhány idegen országokon tengereken járásom s egyéb fegyvereskedésem és ez időnek s világnak szerencsétlen veszedelmes szélvésze után, gyermekségemtől fogvást való tapasztalható gondviselése édes hazámban békével telepedésemet engedi, holott is jóllehet édes említett eleim némely keresztviselésében volt elég részem, melyeket is bővebben leirni most nem bátorságos, mert az régi magyar beszéd gyakorta szokott teljesedni. (Mondj igazat s betörik a fejed). Verba iniqua praevaluerunt super nos et impietibus nostris tu prohibiaberis, az én istenemben való bizodalmmal vigasztal engem s benne vetett bizodalom meg nem csal.

De hogy már előbbi irásom szerént, feltött céломra jussak és csekély elmém ez világnak ennyi változási között még fogható politiajához szóljak, nem elmém mutogatásáért, hanem isten az kiket gyermekimben megtart, azoknak tanulásáért, ez világban minden állapotokat és hivatalakat nagy álhatatlan és változás alá vettetettnek bátran merek mondani, melyet az papok praedikálnak, az irások bizonyitnak, sőt reggeltől fogvást estéig való dolgát nézd el cselédjének s szemed előtt tapasztalod. De hogy tovább menjek és csak az mi világunkról s ámbár

nem az régi monarchiákról gondolkodjunk, lásd meg e kis hazánkban ifju Rákóci ideitől fogvást való világot, az okos, tanult, már az vitézségben sokszori próbái után expertus fejedelem mivolta kimenetelit; tekintse meg azt mely alávaló nembül az ez haza nagyrendü fiai eleiben emelt azoknak nagy szomorúságokra s külső szomszédinknak, kik is az nemzeteket tudták, nevetségekre most hol vagynak? csak ez 20 vagy 22 esztendőök forgása alatt se hírek se porok többnyire s azon becsületes hazafiainak pedig, kiknek ez világ böcstelenséggel fizetett, istennek hála akiknek megért idejékben, sok hazafiainak szomoru sóhajtozási közben, lelkeket az ő teremőjöknek meg kellett is adni, de mindazoknak isten szép maradékot helyekben hagyott. De én mindezeknek rendesb leírásokat hagyom az nagyobb elméjü emberekre, nem is lévén bátorságos ad particularia leszállni, hanem csak hagyom akiket isten közületek édes maradékim megtart, hogy ez világ boldogtalan és állhatatlan voltát igen szemetek előtt viseljétek; azkiket isten uratokul és ez haza fejedelméül rendel s ez haza közönségesen uralja, ti is uraljátok, haszintén mostohán mutatja is hozzátok magát; véteni semmiképpen ne merészeljétek mint istentől elötökbe állított uratoknak, vagy jó, vagy kemény hozzátok, mert ha jó istennek nagy áldása, azt nagy hálaadással s gyakori imádsággal istennek köszönni méltó, ha kemény s hozzátok idegen, ti őket nem adván reá, békességes türéssel s isten előtt nagy meghunnyászkodással illik azt is szenvedni, – bizonyos jele lévén az, hogy valamennyi tartományoknak isten gonosz fejedelmeket ad, conditiójok megszegésére kicsiny bosszuságért hanyat homlok áll, mellette levő hizelkedő alacsony s többire nemtelen nemből állókat, az igaz uri nemből álló hazafiai elnyomattatásával, sőt azoknak opressiójával s jószágok elfosztásával, szines praetextusok alatt megöletésekkel nagyra emel, de mind az ilyen s több szomoru látogatási közben is istennek, igaz lelkiismeretet, urához hazájához igaz kötelességet szükség viselni, s lesz idő, hogy az igazság s békességnek szerető istene nem hagyja az őket szeretőket, s óérette ártatlanul szenvedőket, ez életben is megvigasztal, s mihelyt látja az isten elégséges voltát az látogatásnak, ottan mindjárt mutatja az irgalom virágát. Vagynak s volnának erre sok példáink, kik megunván az istentelen fejedelem guberniumát nem akarták alázatossággal látogatását viselni, hanem összetanácskozván sokak, akarták rólok elfordítani az isten(től) látogatásul adott gonosz urokat, de magok isten ellen való

vétkekért nem elégedvén meg az büntetésnek idejével, még magokat nagyobb veszedelembé ejtették; melytől az magunk nemzete is egészen üres nem volt, mivel hogy tovább ne menjek, 1607 esztendőben Bátori Gábor succedálván az erdélyi fejedelemségben, noha hazánk törvénye szerént ő is erős hittel eleibe adatott conditióinak megtartására esküdt meg, s úgy választatott az haza urának is, s az hazafiai is nem különben, ha ő conditióinak áll praestálták neki homagiumokat, de még is sem az maga letött hitéről meg nem emlékezvén, sem az istennek törvényeit előtte nem viselvén, sokképen conditióit megszegvén, az szegény hazafiai is sokképen törvénytelenül nyomorgattatván, felette istentelen dolgok cselekedetiben rendkívül való fajtalanságokra fakadt, kinek istentelen cselekedetin megkeseredvén az becsületes igaz uri és főrendü ágyból született rendek, akarták nyakokról a megnevezett tyrannus fejedelmet letenni, de az felséges isten ítéleti nem lévén megelégedve, bűnekért nyakokra adott tyrannus fejedelem elvételével édes eleink munkájokat nem boldogította, sőt azon tyrannus fejedelem büntetését engedte, amint feljebb is irtam, noha ugyan őtet is istentelenségiben sokára nem bocsátotta, hanem ez világon is gyalázatosan minden maradék nélkül ez föld színéről tüztől kitörlette, ugyanis Váradon 1613 esztendőben 17. octobris Velence nevü várába, szokott feslett erkölceit akarván üzni, egynéhány becsületes megszorított főrend által agyon verették. Jóllehet annakutána succedálván Bethlen Gábor, ki is sokakban előtte levő fejedelmeknek vétkes természetéhez hasonló lévén, talán hogy ő is szabadosabban követhesse az, mire a másik nem érkezhetett s hogy félelmet csináljon az hazafiai között azzal is, megjegyzé azon szegény főrendeket méltó cselekedetekért, méltatlan kőszívvel megsententiáztatván meg is öletett benne kettőt. Annakutána ugyan sok dicséretes munkái is, igaz dolog, ez hazában voltak Bethlen Gábornak, melyekkel egyéb vétkes cselekedeti hírét az emberi emlékezetben rész szerint nagyra és dicséretesekké tette; így innen is kitetszik, hogy isten akaratja ellen nem erőszakkal s okoskodással kell ellent vetni, hanem az alatta valóknak élete megjobbításával, magok megalázásával, poenitentia-tartással, istenhez sűrű buzgó sóhajtással való fohászzkodással kell az engeszteléshez nyulni, és könyörgeni, hogy ha ő felségének is úgy tetszik, kit-kit mentsen meg az tyrannus büntető ostorozása szenvedésitől, amikor ő felségének tetszik méltóztassék az iránt végezni és áldásul mást mutatni; ez alatt senki-

nek, amennyiben lehet, vétni nem kell, bosszuság illetést mind felső, hasonló, s alacsony renden kerülnie igen kell, sőt akinek lehet bűn nélkül szolgálni, kedveskedni szükség, s minden ellenkező dolgot istenért, mind ő felsége látogatását békességes türéssel az jó reménysége alatt szenvedni kell. Mivel pedig mindenkor szokott dolog az, hogy akármely nagy emberek s annál inkább fejedelmek körül a szerencse igen belső s kedves embereket emel, s gyakorta alacsony nemből is, de kivált az gyenge könnyen forduló elméjű fejedelmek mellé, ha kiket ilyeket emel a szerencse, jó s veszedelmes tanácsosi között itéletet nem tudván tenni, s emezek is tudván urok elméit, egynéhányan annyira öszveszövik fonják dolgokat, hogy valamit akarnak, mindeneket urok hatalma színe alatt magok kezekre hajtják nyereséges dolgokat, ha urokkal távolabb valóknak pedig valamelyiknek ártatni akarnak, nagy titkos mesterséges szép színek alatt, sok jó magok ígéretekkel, urokkal való szembenjutással, sőt magok ajánlásával is magokéva csinálnak másokat addig, míg arra ujjokat s mérges fullánkokat ki nem önthetik; annakutána pedig azon meghitt barátjokat még hamarabb igyekeznek nyakkal vetni a veszedelembé; ha kiket pedig sajditnak urokhoz közelíteni, s uroknak is ahoz kedvét hajlani, annak nagy serényen áruló híré, dühös nevét urak előtt hiven állítják, akarván ezt elhitetni, hogy több hive náloknál nincsen, s nem éri elméjével az csekély elme, hogy nem az ő hozzája való hűség cselekedtet, mert az hűség, az igazság, hamisságot nem kíván, de aki magát a másébol akarja hamis uton gazdagítani, más jámbor embernek megromlása nélkül nem teheti, aki másét hamisan nem csak kívánja, hanem ugyan el is veszi mesterséges fogásokkal, ez merő hamisság, s nem hűség, de mégis hogy magában elszánt dolognak nyertes végét érje, hűség színe alatt más hamisan veszedelembé ejt ez világ fia gyakorta. De ki győzné ez világ mesterséges politikáját és család mesterségét mind pennára venni? Amint azért feljebb is íram: medio tutissimus ibis; igyezzetek mindennek szolgálni, senkinek nem vétetni, lelketek ismeretét tisztán tartani, máséra nem vágyódn, ha mikor eljönnek is e világ tengere sirénusi veszedelmekekre, kedves hallásu gyönyörűséges szavak kibocsátásával ösztökélvén benneteket más jámbor emberek megromlására, hazátok szabadsága bántására, egy kevés kedvességet nyujtván vagy igérvén, fületeket bedugjátok, vigyázatok: azt amit közönséges gyűlésekben több becsületes haza rendei követnek, isten segítségéből ti is minden jókban kövessétek azokat, s ámbátor

nyomorgatástok legyen is választott uratoktól s mellette levő belső emberektől, tanálkozandnak is bátor, kik ezen ígát le akarnák tenni fejekről, de ha nem egész közönséges gyűlésben hozák, ti elsők effélékben akármilyen biztatásra, ajánlásra se légyetek, noha nagy szép helyes okokkal szokták az ilyet állítani, mivel veszedelmes; és ha példakkal merészlenék élni, igen közel való példát tudnék előhozni mind fejedelmek és ország között, mind pedig belső és nagy emberek között, melynek ma is sokan vallják kárát. Hamikor pedig efféle közönséges országgyűlése eleiben titok nélkül mégyen, az olyan casus látni való, hogy istennek az népen és hazán vagy áldása, vagy nagyobb látogatására ut nyitattik. Ekkor ti is az közből olyan állapotban magatokat hazátoktól el nem vonhatjátok ugyan, de elsők úgy is ne legyetek, megtartván azt hogy: medium tenere beati; ha istentől léssen, módot és utat mutat isten. Azért mindenekben, de kivált az olyan nagy dologban tiszta lelkiismerettel, bőjtöléssel szabad istentől maga dolgai igazgatására szent lelket és mintegy tanácsot kérni, mely ha tökéletes szívből léssen, bizonyosan csudálatos vezérlését istennek ember magán tapasztalja, letevén minden bosszuság üzést, maga-haszon-keresését, mert noha szokták mondani, hogy quisque suae fortunae faber est, de nem istentelen uton, mert ha látszik is ideig, de nullum violentum durable. Annak felette szükség azt is igen előttetek viselni, hogy ez világnak az ő megveszése igen gonosz politiaát nemzett az emberi társaság közé. Találkoznak néha olyan társaságok is, kik igen nagy barátságosan, sok esküvésekkel sőt ajándékokkal s több szeretetnek jeleivel is az ember mellé adják magokat csak azért is, hogy titkos dolgokat s dolgait, az természeti hajlandóságot kitanulhassák, s mihelyt azokat jól kitanulják, rabjoknak tartják, és kevés bosszuságért igen ártalmas ellenséggé válik a nagy barátság, mert noha az embernek úgy látszik, hogy soha annak az meghitt barátjának nem vét, sem az öneki, de az világ és a következő s jövődő dolgok még mit hozzanak magokkal, tudja csak a jó isten, ember néha akarhatja ellen is vét akármely meghitt barátjának, és néha pedig az kéntelenségből is oly ügyet gördíthet ember eleibe a szerencse. Azért jobb valamely titkot, ha szükség nem kényszerít a kimondásra, magánál tartani (meghitt szolgálókról is így gondolkodni illik), mert a szó csak addig emberé, míg ki nem mondja száján, de ezentul másé mind magyarázása mind eléb való adása. Megtartásra illő amaz keresztyén poéta írása: Virtutem primam

esse puta compescere linguam, proximus ille deo est, qui scit ratione tacere, mert haszintén (azminthogy ugy is illik), valakivel lehet tökéletes barátságot tartani az embernek, s mind ezen barátság sem hozza azt magával, hogy minden titkát ember kibeszélje s mástól értettet is kimondja; sőt ha más nektek jelenti is titkát, sem bosszuságban, sem egyéb akármilyen alkalmatosságban is nem illik az megjelentett barátja ellen kijelenteni, feltevén azt, hogy ura s hazája ellen való dolgokat nem forgat, mert az olyaténokra hütések szoktak lenni minden hazafiai. Egy szóval mind boldog s boldogtalan állapotjában embernek ez világ sokféle veszedelmes tőrei között ugy kell járnai, mint az mezétlábos ember az tövisek között. Rövideden azt is illik előttetek viselni: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Hogyha pediglen isten benneteket vagy közületek valamelyiket megtartja s jobb szerencsével áldand meg, melyeket istentől kívánok, s uratok előtt kedvességet s hitelt találtok, azon is istennek hálákat gyakor imádsággal adjatok s azt tökéletes és józan, s tiszta étellel őrizzéték, mert soha senki oly kedves és hiteles nem lehet, hogy néha gyűlölségre s megvetetésre ne jusson, s minél hitelesb s kedvesebb ura előtt valaki, annál inkább támad ellene való s igyekező társa, s az értékkel, jó szerencsével együtt nevelkedik s sokasodik ellensége irigye, s gonosz akarója: az poétaként: nulla fortuna sine invidia. De mind az ilyen állapotban is, ha kitanulhatta is az gonosz akaró, annak elejét ne bosszusággal s más üldözéssel igyekezendő venni, hanem inkább illendő állapotjához képest való becsületi megadással, békességes szenvedéssel, sőt ha lehet még azoknak is szolgálattal kell lenni s istenesen barátságosan az valóságról meginteni, okosan tartani is az olyaktól, s előttök meggondolt okkal beszélni, s ha mikor lehet mások előtt is gyakrabban, hogy ha oly dologban vádaskodnék ellenetek, bizonyosság mentségtekre lehessen. Így mivel a szerencsének kerék formájában gyakorta akik felfordulnak, nagy értékekkel, urak előtt való belsőséggel, hitellel felruháztatnak, és viszont mindazok aláfordulnak s előbbi boldogságuk szomorú boldogtalansággá válik, s mind az ut mellé vetett borsó mindentől szaggattatik, így az boldogtalanságra jutott ember magánál alábbvalóktól is megvetetik, s ellene töröknek, s ha kiknek az előtt vétett, szájak nyillik. Valakiknek lehet azért felszolgálni, mikor módja van embernek benne, kicsintől fogva nagyig mindeneket megbecsülni, kit-kit a ő rendiben; azonban, ha miben vétnek is, elsőbben tisztességes intéssel, azután meg-

ijesztéssel, haugyan az sem elég okos, ítélet szerént való megbüntetéssel, az megbüntetés is pedig nem hirtelenséggel, s maga megbusulásában légyen embernek, mert az olyat gyakrabban meg szokta bánni, hanem gondolkodás után. Az illendő félelem szükség mindazáltal, hogy magát is mindenekkel szerettesse illik, mert akármi időben is, de boldogtalanságban még is válik az sok baráti s jó akarói közül embernek vigasztalója s esetinek nem örülője, hanem sohajtói lésznek, s ha maga méltó okot esetire nem ád ember, néha előbbi boldog állapotjára isten és barátja felemelik. Valahol azért a szerencse, hidjed bizonynyal nem messze a szerencsétlenség is, s valamint, Hogy nem megmaradandó város ez nekünk, ugy bizonynyal nincs is megváltozhatatlan jó ez földön, sőt mindenek változás alá vettettek. Ne igérjen azért senki akármi boldog állapotjában is magának állandóságot ez világban, mert mind az régi seculumok s mind az mostani teli példákkal; nincs az ellen sem erő, sem tanács, sem kincs.

Ez állhatatlan világ sok veszedelmes törei közt, melyben mind lelki, mind testiképpen sok veszedelemre vivő utak, különb-különb formában való módok, az emberek megejtése után szüntelen ólálkodó testi lelki ellenségei munkáiban, az felséges istennek szükség segítségét, tiszta, józon s tökéletes életben buzgó gyakor imádságban kérni: mert sem voltak, sem lesznek oly mester politikusok, kik magokat ugy tudják vezérelni, megeséstől, hogy ne féljenek. Istent híván pedig segítségül, s az ő szent felsége törvényit s az természet reguláját, kiki maga előtt viselvén s dolgait a szerént igazgatván, kétség kívül sz. lelke által ugy igazgatja s vezérli az őket félőket, hogy ha látatik is embernek dolga nem jól folyása mindenekben, mindazáltal mindazokat a felséges isten javára adja azon embernek, mivel ígérete is tartja ő sz. felségének, mert a Krisztus Jézus szenteséges tanítása által, az mindennapi, előnkben adott szent imádságban édes atyánknak ígérte magát bizonyára minden keresztyén lelkeknek. Azért valakik édes teremő istenöknek, ez nagy atyjoknak parancsolatját s édes ígését örömmel viselék, teljes bennök való bizodalombokban meg nem csalatnak, s sz. lelke által ugy igazgattatnak, hogy ez világ sok szélvész habjai között is megtartatnak, az örök életnek koronáját is elnyerik. Amen.

Azkiket azért, édes gyermekeim, isten közületek megtart, ha azt akarják, Hogy régi jó emlékezetü elötök dicsérete s nevének megmocskolójok ne legyetek, és ez világ előtt is tisztessége-

tek meg légyen, s csendes becsületes életetek, féljétek az istent, az igaz római katholika vallásban erősek legyetek, az felséges isten törvényi betöltésére igyekezzetek, az isteni szolgálatban szorgalmatosok legyetek, mindennemű dolgaitokat szorongatásokat a felséges istennek ajánlván, igyekezetetöket és munkákat az urnak nevében kezdjétek, így nyugodva légy minden ezt követő lélek, hogy tapasztalható igazgatását, oltalmát, dolgaiban előmenetelt szemlátomást érezni fogsz, a tapasztalsz magadon.

Továbbá pedig édes maradékaim s nemzetim ajánlak mindnyájan benneteket az teljes szent háromság egy bizony ur isten kegyes gondviselése alá, és szent vezérlése alá, s megtestesült ige az ur Jézus Krisztus dicsőséges szent anyja patrociniuma alá, s minden szentek szent esedezések oltalma alá. Éljetek szaporodjatok az ő nagy neve dicséretére lelketek ídvességére,

1683. 12. April.

Szentbenedeki házamban Kornis de Ruska.